

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pre an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an 3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pre 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$ an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an 4 frcs. 50 cm.

Foia apare în fie-care Sâmbătă.

Unirea

Foia bisericescă-politică.

Insertiuni

Un şir garmond: odată 7 cr., a doua oră 6 cr., a treia oră 5 cr., și de fie-care publicațiune timbru de 30 cr.

Tot ce privește foia se adresează la «Redacțiunea și Administrațiunea Unirii» în Blași.

Anul I.

Blași 12 Decembre 1891.

Numerul 50.

Invitare la prenumerațiune.

Cu începutul anului 1892 invităm la abonament nou cu condițiunile de până aici. „Unirea” și pre viitor va reprezenta interesele bisericei române greco-catolice și ale poporului român, le va apăra cu aceeași tărie și constanță ca și în trecut, în *potriva tuturor atacurilor, ori din ce parte ar veni acelea.*

Anul ce vine, promite a fi un an de lupte grele, de aceea atentatele la drepturile noastre sante se înmulțesc pre și ce merge. „Unirea” va stă la pândă și le va denunța fără leac de cruțare cetitorilor săi.

„Unirea” se va îngriji și de instrucțiunea și distrațiunea cetitorilor. Încă în numărul prim al anului viitor va începe publicarea unei novele admirabile cu numele „*Sermana Dolores*”. Tot în partea științifică sperăm a pute publica și un tractat despre *cesiunea socială-agrară la noi*. Articlii referitori la *literatura română* nu vor lipsi nici în anul ce vine. Înportanță mai mare vom da *cesiunilor economice*, era pentru *Feuilleton* am avut fericirea de a mai pute câștiga puteri nouă. În *Feuilleton* vom continua *Amintirile de călătorie din Italia*, și în special din *Roma*, cari vor fi de cel mai mare interes.

Ne rugăm deci de sprigină cât mai numeros. Abonenții vechi să ne rămână credincioși și să ne mai câștige și noi. Restanțierii binevoescă a-și achita abonamentele cel mult până la finea anului, căci la aceia, cari nu ne vor trimite abonamentul de pre anul curent până la finea acestei luni, nu le vom mai spedă foia.

Redacțiunea și Administrațiunea „Unirii”.

Unu cuvântu seriosu.

Este un faptu recunoscutu de toti omenii cugetători, că înaintarea numerică și materială a unui popor se află totdeauna în armonie strinsă cu religiositatea și moralitatea aceluia. Observarea principiilor religioase și morale aduce cu sine progresu pre terenu economic și industrialu, era demoralizarea nasce săracie și pustiesce viețele cetățenilor.

Istoria ne este martoră.

Până cându Grecia și Roma au păzitu moravurile severe, au progresatu și s'au făcutu mari. Cându însă ajunseră la apogeulu gloriei și creșură, că se potu predă luxulu și desfrânării, au cădutu, și astăzi servescu de amenințare înfricoșată tuturor poporilor aceluia, cari se abatut dela legile eterne sădite de Dumneđu în inimile omenilor.

Fiica cea mai bătrână a bisericei, Franța, pare asemenea a fi lăsată de Dumneđu spre a fi o confirmare nouă și eclatantă a legii de mai sus. Acastă țera nobilă a ajunsu la o glorie și la o mărire atât de strălucită, câtu toate poporele priviau la ea cu admirare și invidie. Dară cându? Atunci, cându Franța se răzema pre principiile creștine, atunci, cându gloria sa o află întru apărarea și întru lățirea bisericei Domnului Christos. Acum însă, cându enciclopediștii necredincioși au potopitu țera cu o literatură mârșavă, fără de Dumneđu și fără lecū de moralitate, acum cându sēmēnța acēsta pēcătōsă a începutu a-și

aduce rodirile sale, acum cându aceste principii perverse au începutu a se aplică în viața practică, acum cându corupțiunea și desfrēlū au coplesitū tōte clasele poporatiunii, acum cându guvernulū sectarū împedecă pre tōte căile biserica în desvoltarea activității sale binefăcătoare: acum acēsta țera mândră a pornitū pre unu pōvernishū îngrozitorū de decădinhă. Recensiunea din acēstu anu a poporatiunii prin datele sale înfricoșate a deschisū ochii la mulți. Dacă va merge așa, cum s'a începutu, dacă nu se va pune stavilă rēlūi, Franța are să pēră întocmai ca imperiulū romanū. Să adaugemū la acestea și sērăcirea acēstei națiuni mari, să spunemū, că mai bine de jumătate a capitalulū naționalū francesū se află în mâna alorū vre-o două sute de bancheri jidani, și atunci vomū avē înaintea noastră cea mai eclatantă dovadă pentru adevērulū esprimatū la începutulū acēstorū șire.

Și de ce ore aduce cu sine demoralizarea și ireligiositatea unui popor deodată și decădinhă numerică și materială a aceluia?

Întăiu și mai întăiu pentru că Dumneđu nu pōte să dea ajutorulū sēu celū preasântū la poporē de acele, cari se abatut dela legile lui și cari flū batjocorescū; apoi pentru că demoralizarea sgdue taria și sfințenia legăturilor familiare, cari suntū basa adevērată a spōririi numerice a poporatiunii; și în fine pentru că demoralizarea e împreunată cu o serie întregă de morburī periculose, a cărorū rădăcină comună o formeză

Feuilleton.

Di și nōpte vecnică.

Schiță din astronomie.

Ceva de risu? Nu! e adevēratulū adevēru. Încă Dante, nemuritoriulū autorū alū „Comediei Divine,” face amintire în acēstă poemă de țera, unde domnesce o di vecnică, și de altă parte și de aceea, unde e vecnicū nōpte. Sub cea dintăiu a înțelesū paradisulū suridătorū, er sub cea de a doua iadulū cu torturele lui nesfârșite, cu foculū lui, ce vecnicū arde. Și scriindu-le acēstea, lui pōte nici prin minte nu l-a trecutū, că se află aievea o țera, unde sōrele lucește acum de nenumerate vēcuri pre ceriulū ei, și că întocmai se află și întorsū alta, unde nu ajunge nici cându nici una din ariile rađe ale sōrelelui.

Să v'o arētū pre mapă? Ori să vē spunū celū puținū, la câte grade lungime și lățime se află dela meridianulū de Fero, sau dela celū de Paris și dela poli?

Ei bine, luați dar în mână unū atlasū geograficū, și deschideți celū multū la pagina a doua sau a treia, și îndată veți află surprin-

derea aceea, pre carea ne-au causat'o astronomiī în timpurile din urmă.

Țera acēsta, uitasem să v'o spunū, nu e pre globulū nostru, ci în sistemulū solarū, dar de altcum acēstu corpū cerescū e aprōpe de pământū, și laolaltă facū tourulū în jurulū sōrelelui. Acēstă „apropiere” am înțeles'o, respective am dis'o în limba astronomică.

Și să nu credeți, că doră astronomiī ar calcula mai altcum, decâtu alți omeni. E adevēratū, că ei isū puținū mai indulgenți la calculatū decâtu noi „exactiī”, dar pentru aceea totū așa mēsura și ei ca și noi.

Ecă anume câtū e de departe „țera” aceea de pământulū nostru. Dacă ai legă de unū stlpu unū firu de sirmă, aci pre pământū cu unū capū, er celalaltū capū l'ai aplică la unū telefonū, fie de unū sistemū și mai vechiū, unū oficialū ar putē conversă cu celalaltū în restimpū de 5 minute. Puținū, nu-i vorbă!

Considerândū însă acuma, că curentulū electricū, care duce vōcea omulū preste țeri și mări, face într'o secundă o cale de 40,000 de miluri, urmēză, că în 5 minute ori mai bine în 300 de secunde va pērcurge o cale de 120,000,000 de miluri.

Adevēratū că nouē, adecă Dvōstre, vi-

se va pără calea acēsta colosalū, grozavū de depărtatā, astronomiī o privescū cu tōte acēstea de „cale scurtă”.

Numele acēstui corpū cerescū minunatū e *Mercur*, unulū din celea cinci planete, cari au fostū cunoscute încă în vechime. Învețatiī de pre atunci l'au numitū ast-felū după numele deului *Mercur*, care în bogata și tipica mitologie a Grecilorū eră solulū deilorū, și ca atare aveā aripi la sandale. Elū eră și înșōțitoriulū lui *Apollo*.

Planetulū *Mercur*, după câtū scie astronomia, e celū mai aprōpe de sōre, care eră *Apollo*, mai aprōpe chiar și decâtū frumōsa *Venus*. Și nu credū, că Dvōstră nu cunōșeți pre *Venus*, a căruī lumină e mai strălucitōre decâtū a tuturorū stelelorū călătōre și fixe, și e atâtū de plăcută și de curatā. câtū ochiulū nostru nu se satură privindu-o! Cei vechi o numiau *Hesperus*, cândū se arētā la apusū ca lucēfērū de sēră, și *Phosphorus* sau *Lucifer*, cândū strălucia la rēsăritū înainte de ivirea sōrelelui.

Întocmai și *Mercur* alū nostru apare acūși ca lucēfērū de diminetă, acūși ca lucēfērū de sēră, e puținū mai micū ca *Venus*, și ca și acēsta își primescē lumina dela sōre. Cu tōte că acum de vēcuri astronomiī l'au stu-

morbilă teribilă numită „siphilis“, care atâtea vieți nimicesce încă în florea anilor, și care împreună cu sateliții săi nenumerați amenință acum Franța cu stîrpire totală.

Etă pericicolul, ce ne amenință și națiunea noastră, etă asupra cărei cestiuni voim să grăim unu cuvîntu seriosu.

Este certu, că acele-și cause între acele-și împrejurări producă tot-deuna acele-și efecte. Causele, cari au produsu în Franța desastrela mai susu atinse, au fostu principiile ateistice, materialistice și pesimiste, cari o clică fără de Dumnezeu le-a lătitu cu unu zelu infernalu; au fostu scrierile nemorale, ce ca unu potopu au inundatū tôte straturile poporățiunii și mai alesu tinerimea întrégă franceză. Acele principii și acele scrieri străplântate în viața practică au avutū apoi urmările acele, cari acum causază îngrijiri seriose chiar și la aderenții principiloru de mai susu. Între noi Români causele amintite există fără indoelă, și încă mai multu de cum au existatū și de cum există între Francezi. Pentru că dacă a fostu și este în Franța o literatură perversă și nemorală, este însă și o admirabilă și neîntrecută literatură sănătósă; și dacă în Franța există o mulțime de omeni stricați și perversi, există însă și biserică catolică cu tătă puterea ei vitală, și există unu numărū forte mare de omeni într'adeveru sânti și evlavioși. La noi însă tineretulu, care a mersu să-și facă studiile în străinătate și mai alesu în Franța, s'a rentorsu plinu numai de doctrine perverse și demoralisatū, si a adusu cu sine în țera numai ceea ce este rău în literaturile străine, numai pornografiile cele mai urite, și a inundatū țera cu nisce produse literare, de cari trebuie să se îngrețoseze ori ce omu de bine. Ast-felū numai se pôte esplică, cum de unu pornografu ordinaru ca Eminescu pôte să trecă de geniū. Și acestu curentu nu

eră cine sa-lu înfrunte. Biserica neunită din România și dela noi, lipsită de spiritulu vivificatoru alu grației dumnezeesci privia cu neputință la desastrulu, ce se făcea, éra biserica noastră, care éra silită a scutura pre încetulū rămășițele bizantine, ce o mai infectau, trebuia să-și întorcă atențiunea sa la organizarea sa proprie, și în urmare nu putea să facă reulū celū amenințatoru acea opoșite, care ar fi fostu de lipsă.

Ast-felū se întâmplă, că efectele deplânse în Franța începură a se ivi și între noi. România pôte să ne fie dovédă eclatantă, și domni aceia, cari laudă pre Eminescu, au de ce se bucură. Pre noi însă mai deaprobe ne dore de frații nostri din patria noastră. La noi reulū nu e încă așa de acutu ca în România, dară pericicolul totuși e amenințatoru. Literatura fără de Dumnezeu și fără de morală produce deja efectele sale și la noi. Scimū, câtū se înmulțescū concubinatele, adulteriele, și mai pre susu de tôte scimū, că morbulū „siphilis“, această ciumă a véculu alu XIX-lea, face deja pustiiri și prin satele depărtate de orașe.

Ce va fi de noi? Aici nu e vorbă despre *desnaționalizare*, ci despre *nimicire*. Prin desnaționalizare putem suferi pierderi parțiale și temporale, dară prin demoralizare suntemū perduți cu totulū.

Până cândū mai este încă timpū, să punemū o stavilă reulū. Preoții suntū cei dintăiu chemați a stîrpi reulū, ce ne amenință. Ei suntū detori a lumină poporulu, a premerge cu esemplu bunū, a-lu face atentū la urmările desastrose ale demoralisării, la sfințenia legătorei matrimoniale. Efectele rele se delatură delaturându causele, cari le-au datū naștere. Literatura demoralisătore și ateă a produsu și produce aceste desastre. Detorința tuturorū deci este, ca să stîrpimū ca unu veninu periculosu literatura această, să-i opunemū o literatură cu prin-

cipiū creștinesci, și cu unu cuvîntu să ne nisumū cu toții să regeneramū societatea noastră după eternele adevăruri ale santei noastre biserici. Cine va lucra în direcțiunea această, va lucra pentru mântuirea eternă și temporală a nêmulu nostru și își va câștigă unu nume nemuritoru în istoria iubitulu nostru poporū; éra cei cari voru lucra în direcțiune contrară, voru fi afurisiți de toți urmașii nostri.

Manualele din școlile populare confesionale.

Nenumărate suntū plângerile, ce le auzimū dela directorii și învățătorii nostri populari asupra abuzurilor celor multe, ce le comitū unii inspectorii scolastici față cu școlile noastre populare. De astădată voimū să vorbimū despre manualele, ce suntū a se folosi în școlile noastre populare greco-catolice, din punctulu de vedere alu aprobării, ce trebuie să o aibă acele manuale. Ne-a venitū anume la cunoștință, că mulți inspectorii scolastici, visitându școlile noastre populare, ceru dela învățătorii, să le arete manualele, ce se folosescū, și apoi dacă vedū, că acele manuale nu suntū aprobate de către ministrulū de instrucțiune, le dificultază și pretindū, ca pentru venitorū să nu se mai folosescă alte manuale, fără numai de cele aprobate din partea ministeriulu.

Este detorința noastră, să denunțămū această procedură arbitrară și ilegală. Relațiunea statulu față cu școlile populare susținute de confesiuni o normeză articlii de lege XXXVIII din 1868 și XXVIII din 1876. În amândouă legile acestea se dice apriatū, că planulū și sistemulū de învățămîntū, precum și manualele au să le stătoréscă confesiunile respective referitorū la școlile susținute de dînsele. Uniculū dreptū alu statulu este, să vegheze prin organele sale, ca obiectele prescise prin lege pentru instrucțiunea populară să se propună, și încă în măsura poștită de lege. Acestū dreptū statulu îlū deprinde prin organele sale și anume prin inspectorii scolastici comitatensii. Dela sine înțelesū este deci, că nici inspec-

diatū mereu, totuși nu l-au cunoscutū cum se cuvine. Se dicea, că și Mercur ca și pământulū face aceea-și cale în jurulū sôrelu și în 24 ore se mai învîrte și în jurulū osiei sale. După observările cele mai noué s'a aflatū, că Mercur face aieva calea aceea în jurulū sôrelu ca pământulū și ca și celealalte planete așa, că anulū lui e de 88 zile. Dară s'a mai aflatū apoi și aceea, că elū nu se învîrte în jurulū osiei sale, ci elū își arétă sôrelu vecinicū totū acelea-și deluri și văi, acelea-și mări și pădurii.

Causa, pentru care s'a ajunsū numai așa de târziu la descoperirea această, a produsu o împrejurarea, că studiarea lui Mercur ofere o mulțime de greutăți. Anume elū rêsare cu puținū înaintea sôrelu, și apoi apune érašī cu câteva minute după apunerea sôrelu, așa câtū sêra se perde aproape cu totulū în aburii atmosferei. De altă dată însă, cândū se află în cea mai mare elongațiune vestică sau ostică dela sôre, apare ca o stea de mărimea întâia sau a doua, și atunci are o lumină intensiva albă. Dară și în timpulū acela, cândū se pôte vedé, stă atătū de scurtu de-asupra orizontulu, câtū e cu neputință a-i studiă petele, ce se vedū tot-deuna pre suprafața lui.

Aceste pete se vedeau sêra pre suprafața lui Mercur pururea într'aceea-și formă, din care causă se și credea mai înainte, că elū își face calea sa în jurulū sôrelu în 24 ore ca și pământulū, și că de aceea arétă pământulu în tôte serile totū aceea-și icônă.

Renomitulu astronomu italianu Schiaparelli nu i-se împărea de locū de ipotese această, și de aceea s'a apucatū de o neobosită studiare a planetulu Mercur. Fiindū că fusă după cum amū spusū, Mercur numai cu puținū se ridică înaintea sôrelu, și asemenea apune în scurtū după apunerea sôrelu, așa Schiaparelli a vedutū, că nu se pôte așteptă la cine scie ce succese dela o observare nocturnă a lui, și de aceea s'a hotărîtū să-lū studieze ziua.

Acestū lucru s'ar păré curiosū și cu neputință. Într'adeverū frasa „se studieze ziua stelele“ sună cam curiosū. Dar pentru aceea e totuși așa. Cu ajutorulū unu telescopu numitū ecuatorialū elū a făcutū cercetări neobosite asupra lui Mercur, și rezultatulū acestorū cercetări a fostū, că pre 150 de fotografii a lui Mercur petele isū tôte într'o formă, și preste totū tôte figurele sôménă una cu cealaltă în tôte părțile lorū. Petele acestea au o formă lungăreță și surie. S'a părutū la începutū, că aceste pete ar fi nori. Mai târziu după ce s'a vedutū, că ele rămânū neschimbate în poziția de mai înainte, s'a născutū ipotese, că petele acestea vorū fi figura mărilorū și a pădurilorū din Mercur. Totū cu ocasiunea scrutarilorū acestora a descoperitū învățatulū italianu și aceea, că acestū planetū nu se învîrte în jurulū osiei, ci înăinteză totū cu aceea-și parte în jurulū sôrelu impliniadu-și cursulū cercularū în 88 zile. Va să dică pre o parte a lui e vecinicū nopte, pre cealaltă parte vecinicū ziua.

Și vă puteți închipui voi ore, iubiți cetitori, ce căldură teribilă vorū avé să sufere locuitorii lui Mercur în întrégă viața lorū? O, nu! Nu credū să v'o puteți nici măcar imagina. Scitū, că prin Africa nordică n'ați umblatū, cu atătū mai puținū prin Sahara și prin celealalte regiuni ecuatoriale. Căldura din țerile acelea, și sôrele, ce lucesce pre ceriulū, ce se întinde de-asupra capetelorū omenilorū, e nimica pre lângă căldura și sôrele locuitorilorū, pre cari ni-i închipuimū pre Mercur.

Ca să vă faceți totuși o idee, vă voiū spune, că ei vedū sôrele de dece ori așa de mare, de câtū cum îlū vedemū noi, și că pre cândū rațele lui trebuie să facă până la noi o cale de preste 20 de milioane de miluri, până la ei nu trebuie să ostenéscă decâtū 8 milioane de miluri.

Nu v'ați luminatū încă? Ei bine, închipuiți-vé, că într'o amédă de a uneia dintre cele mai ferbinți zile de ale noastre aparū de odată pre ceriū nu mai puținū de câtū 10 sorii, cari toți își trimitū pre întrecute rațele lorū preste capetele noastre. Și apoi gândiți-vé, că acestorū sorii nici cândū nu le trece prin minte, că ar fi timpulū, să se ducă și ei în altă parte, nu, ci rămânū vecinicū pre firmamentū! Așa ceva trebuie să fie grozavū! Noi pământeni nici nu ne putemū închipui cătuși de puținū, cum ar fi o zi vecinică, o zi, care să n'aibă diminéță și sară. Și așa ceva pentru noi totuși e încă o taină. Cum ar fi aceea, să trăesci, fără ca să scii, pre ce timpū te-ai născutū,

torilor nu le este iertată, să-și usurpeze un drept, care nu-l are statul.

Altecum agendele inspectorilor scolastici sunt normate prin instrucțiunea ministerială din an. 1876. Paragraful 59 al instrucțiunii numite dize: „Deși inspectorul de instrucțiune nu se dimitte întru defigerea sistemului și a planului de instrucțiune pentru școlile confesionale ridicându-le totuși după detoria oficiului săi veghierea sa și dispune a se veghia asupra umătorilor:

1. Că obiectele de învățămînt obligate prin lege și pentru confesiunii în ce estensiune se propun în școlile dînelor, și că propun-se ele după planul statorit de suprema auctoritate bisericească?

Deși poftesc dară, ca în fiesce care institut de instrucțiune populară să fie plan de instrucțiune statorit în sensul legii prin superioritatea competentă, cărți și recuise de învățămînt statorite și concesse totu de auctoritatea supremă bisericească, și că toate aceste întru adăvăr s'au statorit și concesse de auctoritatea supremă bisericească, despre aceea docentelă e detor a arătă inspectorului de cherățiupea oficiosa sunătoare despre obiectele acelea, precum și conspectul obiectelor înțarit cu sigilul.

Din aceste cuvinte ale instrucțiunii pôte vedea oricine, că pretensiunea inspectorilor de a li se arătă cărți aprobate de către minister, este nelegală. Este deci detorința directorilor și învățătorilor nostri populari, să respingă cu totă țaria asemenea pretensiunii și să se provoace la dispusețiunile legii, ér la casu de insistință volnică din partea inspectorilor să facă arătare auctorității supreme bisericești.

Se vede însă din instrucțiunea mai sus citată și aceea, că în toate școlile noastre trebuie să se fie planul de învățămînt și conspectul manualelor și recuisele de învățămînt statorite de auctoritatea supremă bisericească; pentru ca la casu de lipsă să le pótă arătă inspectorilor. Detorința tuturor directorilor și învățătorilor nostri deci este, să-și procure fără amănare planul și conspectul

din oraș, la 10 ori la 7 ore, în anul cutare sau cutare? Ei nu au nici luna, după care să împărțescă timpul. Pre Mercur ori ce calculare de timp e cu neputință.

Dar să înaintăm mai departe spre cealaltă parte a lui Mercur. O, ce deosebire între aceste două părți! Aci un cer, de pre care s'ar pute deosebi și numai cu ochii liberi chiar și pământul nostru, a cărui lumină deși va fi imprumutată numai, totuși se va făloși cu ea preumblându-se superbă printre nenumărata cetă a stelelor.

Și preste granița, pre care ne aflăm noi acum, s'ar pute deosebi și numai cu ochii liberi chiar și pământul nostru, a cărui lumină deși va fi imprumutată numai, totuși se va făloși cu ea preumblându-se superbă printre nenumărata cetă a stelelor.

Dar mă opresc! Căci Dvostră, Iubiții mei cetitori, până ce eu lamentez ast-fel, veți rida pôte cu hohot. „In Mercur ființe vișuitoare!” va fi frasa, care ve va gădi nervii și ve va deșteptă risul.

amintit. Pentru Archidieceasă Planul de învățămînt se află tipărit în broșură, și se află de vânzare la Tipografia archidieceasă cu 15 cr. La acel plan este adaus și conspectul manualelor și a recuisele de învățămînt aprobate de către Preav. Ordinariatul mitropolitan. Conspectul acesta se pôte vedea și în Nr. 44 al „Unirii”.

Rugăm deci pre directorii și învățătorii nostri populari, să grigescă, să nu suferă ingerințe nelegale, pentru că adeseori nepăsarea și condescendența noastră dă ansă la transgresiunile răuvoitorilor nostri.

Revista bisericească.

Roma.

În zilele trecute a fost publicat actul apostolic, prin care se înființează în Iaponia o ierarhie catolică, constatată din un arhiepiscop-mitropolit și trei episcopi sufragani. Și ierarhia catolică din Iaponia a trebuit să răsară din sângele martirilor, și multe și grave persecuțiuni au trebuit să suferă creștinii, până ce au ajuns la mângăierea de a ave o ierarhie bine stabilită. — Mitropolitul va ave reședința sa în capitala țării în Tokio, ér episcopii sufragani în orașele Nagasaki, Ozaka și Hakodate.

Acest progres al catolicismului în Iaponia va trebui să umple de bucurie pre toți omenii de bine, dacă se va socoti mai ales, că biserica catolică a început a se stabili în Iaponia numai dela anul 1846. Atunci anume a plecat cel dintăiu misionar francez, Augustin Fortade, ca să continue opera măreță începută de S. Franciscu Xaveriu, dară mai târziu întreruptă și nimicită.

Francia.

Gvernul francez se simte foarte incomodat prin atitudinea episcopatului, care nu încetă a-și exprima aderința sa către arhiepiscopul de Aix. Gvernul

Vi-se pare, dragii mei, lucrul acesta așa de cu neputință? Apoi atunci de ce a creat Dumnezeu corpurile ceresci? Ca să fie deșerte și gole? Dar veduți voi vre-o casă elegantă fără locuitori, veduți voi vre-o nae golă fără pasageri ori fără marfă? Ori dora gândiți voi, că în întunerecul aceia vecnică e cu neputință, să trăescă cineva și ceva? Dar nu v'a venit atunci în minte poporul cel numeros al moluscilor, care trăescă la mil de metri sub apa mării în întunerec și trebuind să suporte greutatea cea mare a imensei mase de apă, și cu toate acestea ele trăescă acolo fericite și se mișcă ca fluturii printre flori?!

Să știți, că dacă ar fi un telescop așa de bun, cu care să poți privi prin câmpurile acoperite cu munți de ghiață și de nea din Marte, cu care să poți străbate prin atmosfera lui Venus și prin norii lui Jupiter, s'ar pute dovedi, că și în aceste sunt vietăți. Căci de ce numai pre pământ să fi pus Dumnezeu ființe vii? Duceți, că acele vietăți nu pot să fie de o natură cu ale noastre, și ve dau dreptate, dară că lui Dumnezeu I-ar fi fost cu neputință, să așeze și pre corpurile ceresci vietăți întocmite după condițiunile deosebitelor corpuri ceresci, acesta nu ve este iertat să o diceți. Au dora voi vreți să prescrieți margini puterii celei nemărginite a lui Dumnezeu?

A.

vede, că a comis o greșală, dară îi e rușine să o recunoscă, și acum fiindcă episcopatul pășese totu mai resolut și mai energic, vre să se folosescă de măsuri represive. Se dice anume, că ministrul de externe Ribot ar fi făcut cunoscut nuntul papal, că dacă Pontificele nu va impune tăcere episcopatului francez, atunci nu se va mai opune la propunerile, ce se vor face pentru despărțirea Bisericii de către stat și pentru ștergerea concordatului. — Dară la Roma pare că nu se prind amenințările, pentru că se scie, că mai rău ca acum totu n'are să fie, și se mai scie și aceea, că prin ștergerea concordatului și prin despărțirea Bisericii de Statu nu Biserica, ci statul are să pără.

Constantinopol.

Sâmbătă în 14 Novembre a avut loc în Constantinopol intronarea noului Patriarh, „icumenic” Neofitu al XVIII. Patriarhul mai întâiu s'a prezentat înaintea Sultanului, i-a adresat un discurs, în care îi mulțamesce, pentru că a binevoitu a-l face capu spiritual al națiunii Romanilor (Grecilor), și numai după aceea a mers în biserica Patriarhiei, de a mulțamitu și lui Dumnezeu, pre carele mai înainte l'a rugat pentru gloriosul tron al Osmanidilor. — Va să dice, după cum s'a exprimat însuși Mgr. Neofitu, Patriarhul din Constantinopol este capu spiritual al națiunii grece, și încă din bunăvoința și încrederea Sultanului. — Unde rămâne însă icumenicitatea și misiunea apostolică? Așa se vede, că aceste condițiuni se poftesc numai în biserica „schismatică” și „eretice” a Romei, după cum îi place foii „ortodoxe” „Voința Bisericii Române” a numi biserica catolică. Altecum étă cum aprețieză chiar și foia „ortodoxă” discursul Patriarhului Neofitu: „Din discursu nu se vede însă mai nimic, care să arete rolul important al patriarhului; el nu denotă decât pre ună umilită funcționar bisericesc, care așteptă favore dela Osmanidi.”

Revista politică.

Afaceri interne.

Parlamentul și-a reînceput activitatea Sâmbătă în 5 a l. c. În ședința aceea s'a statorit numai programul de lucrări al ședințelor următoare, ér ministrul Csaky și-a prezentat proiectul referitor la regularea salarelor învățătoresc dela școlile populare. Casa a întâmpinat noul proiect cu aclamări de „Să trăescă”. Proiectul stătoresce minimul salariului unui învățător popular ordinar în 300 fl. Unde nu voru pute solvi comunele acestu minim, va suplini statul, rezervându-și în schimb anumite drepturi în aplicarea și amovarea învățătorilor.

În ședința de Lună din 7 a l. c. a fost debătut proiectul despre acordarea contingentului de recrutare și a și fost primit în general. Totu în aceeași ședință ministrul de comerț Baross a

presentată convențiile comerciale încheiate cu *Germania, Italia și Belgia*. Aceste convenții trebuind să intre cât mai îngrabă în vigoare, vor fi studiate cât mai curând și eventual vor trece prin desbateri încă în luna acesta.

Italia.

Răspunsul dat de contele Kálnoky la interpelațiunea delegatului Zallinger în cauza libertății Pontificelui Romanului a dată ausă la o serie întregă de interpelări și la o desbatere de mai multe zile în parlamentul italian. Se înțelege, că interpelanții au fost mai toți radicali, cari ar vră să vedă nimiciti Papatul, și cari pre lângă aceea mai cercă și preteste de a pute ataca pre Austro-Ungaria. Ministrul - președinte di Rudini a răspuns, că contele Kálnoky n'a ținut, că cestiunea romană ar fi deschisă, ci numai că între Papa și între guvernul italian nu există înțelegere, care însă ar fi de dorită în interesul ambelor părți; dară a ținut și aceea, că guvernul austro-ungar nu voese a se amesteca în această afacere, și că nici sentimentele poporului italian nu voese să le vatem.

Precum se vede, marchisul di Rudini se mângâie, cum poate. Atâta însă totu rămâne adevărat, că cestiunea romană e o problemă grea, și că rezolvirea ei cât mai grabnică și cât mai coreșpundătoare este în interesul păcii, a Italiei înseși, și este reclamată de toți catolicii din lumea întregă.

România.

În România ăra e crisă de cabinet. Crisa a fost provocată prin demisionarea ministrilor *Catargiu, Olănescu și I. Lahovary*. Se credea la început, că generalului Florescu îi va succeda a completă ministerul, dar toate încercările în această direcțiune au rămas zădarnice, și ast-fel generalul a fost necesitat a imana regelu dimisiunea cabinetului întreg. În urma acestora cu formarea noului cabinet a fost încredințat di *L. Catargiu*. Noul cabinet e constituit ast-fel: *L. Catargiu*, prim-ministru și ministru de interne; *Al. Lahovary*, externe; *Generalul Mană*, domenii, agricultură șel.; *Al. Știrbei*, finanțe; *I. Lahovary*, război; *C. Olănescu*, lucrări publice; *Sturdza-Scheianul*, justiție, și *Tache Ionescu*, instrucție.

China.

Persecuțiunile infricoșate, la cari sunt espusi Europeii în China, acum în sfârșit încep a interesa și puterile europene. Franța, care a luat asupra și a apără pre creștinii din orientul extrem, a adresat o invitație către puterile cele mari, ca să întreprindă o acțiune comună în contra Chinei. Italia a răspuns, că ea nu va participa; Anglia încă pare a se retrage. Celelalte puteri încă nu s'au declarat. Așa e posibil, că Franța singură va fi chemată să apere interesele umanitare atât de periclitare și batjocorite în China. Franța altcum a dat deja ordină nărilor sale de război, să apere pre Europeii cu totă puterea, de care dispun.

Corespondințe.

Diecesă Gherlei la 24 Nov. 1891.

Onorată Redacțiune!

Prețuita noastră fœe unică bisericescă în Provincia mitropolitană Alba-Iulia și Făgăraș, „Unirea“, fiind chemată a înregistra pentru eterne timpuri evenimentele bisericesci, prin acestea cu totă onorea Vă rog a da loc în colonele aceleia următoarelor:

La 13 Septembrie a. c. st. n. s'a săvârșit cu mare solemnitate biserică de nou edificată din *Asuajul de jos*. Actul binecuvântării l'a implinit Rsmul dn *Gregoriu Pap* Archi-Diaconul Basescilor, delegatul Ilustrisimului Domn Dr. *Ioan Szabó* Episcopu diecesan, cu asistința alor 30 de preoți, între cari și din diecesă Orădii-mari, fiind de față preste 6 mii de popor adunat din jur și din depărtare. După finirea funcțiunilor sacre s'a dat un bauchet împreunat cu petrecere la casa parochială, participând la 260 de persoane — preoți și mireni inteligenți.

Poporul din loc a primit și ospătat cu îndătinată ospitalitate românescă pre totu poporul adunat.

Biserica acesta pompôsă din material solid, cu pictură modernă, provădată cu toate recușitele și ornatele necesare la cultul divin și la escitarea pietății poporului, a costat 14 mii fl. v. a.

Edificarea bisericei s'a început la 1885 sub preoția lui *Ștefan* cândva *Achim* și dela 1887 s'a continuat și s'a terminat sub zelosul preotului actual *Andrei Centea*.

La 22 Novembre a. c. st. n. s'a implinit sântirea solemnă a bisericei asemenea pompôsă din *Mireșul-mare*. La actul binecuvântării a pontificat M. O. D. *Teodor Andre*, protopopul Mireșului-mare și parochul Selsigului, delegatul Ilustrisimului Domn Dr. *Ioan Szabó*, concelebrând 12 preoți în prezența alor 5 mii de popor adunat la solemnitatea acesta.

Și aici poporul adunat a fost primit și ospătat din partea credincioșilor din parochie cu cea mai mare afabilitate.

Edificarea bisericei din *Mireșul-mare* din material solid s'a început la an. 1868 sub preoția lui *Alexiu Varna*, actualul paroch și protopop surogat în *Asuajul de sus*, și s'a terminat sub actualul și neobositul preot *Vasile Popu*. Prețul edificării acestei biserice se urcă la suma considerabilă de 35 mii fl. v. a.

Ast-fel dară în diecesă Gherlei încă două monumente nouă binecuvântate și predate cultului public divin dovedesc zelul și cultura și înaintarea religioasă a poporului, în butul tuturor cercărilor, ce trebuie să le sufere poporul românesc.

Onore poporului și bravilor săi conducători!

Un participant.

Unirea Bisericei Răsăritene cu cea Apusană.

„Voința Bisericei Române“, fœe „ortodoxă“ din Bucuresci, în numărul său 38 din a. c. din incidentul unei controverse ivite între mai multe foi din Constantinopol se ocupă de unirea bisericelor orientale și occidentale. Etă ce ăice:

„Unirea este dorită de totă lumea creștină. Unul este Isus Christos, una este biserică întemeiată de dînsul și una este învătura sa evanghelică. Pentru

ce dar atâtea confesiuni, atâtea secte? Dar să fie bine știut, că *biserica ortodoxă orientală* păstrează doctrina pură a evangheliei și a sinodelor ecumenice, cel ce s'au abătut, să-și recunoască erorea, să revie la ortodoxie, și unirea este făcută atunci. Tocmei nu încap în cestiuni de dogme stabilite unanim.

Biserica Romei nu prea caută să vadă, dacă este sau nu pe bazele democratice puse de Isus Christos, scopul său este *cesarianismul*, în ori e parte ar pune peciorul. Ei bine, s'au dus acele vremuri de orbie! Pote să mai albă asemenea trecere pre la poporele *Zulușilor* și de prin centrul Africii. În ochii ortodoxiei biserică Romei este și *schismatică*, este și *eretică*. Când se va lăpăda de schismă și de eres, când își va recunoște pozițiunea de *Laps*, și va dorî reprimire în sinul bisericei orientale apotolice, din care a eșit: atunci frăția va fi deplină; ărcu dorințe de supremație să nu mai umble.

Cu binevoitorea permisiune a co-fraților dela „Voința“, să facem unele contatări și observări.

„Unirea este dorită de totă lumea creștină. Unul este Isus Christos, una este biserică întemeiată de dînsul și una este învătura sa evanghelică. Pentru ce dar atâtea confesiuni, atâtea secte?“ — Fôrte adevărat. Suntem în acord deplin cu frății dela „Voința“.

„Dar să fie bine știut, că *biserica ortodoxă orientală* păstrează doctrina pură a evangheliei și a sinodelor ecumenice.“ — *Hoc erat demonstrandum*. Biserica Romei ăice totu asemenea despre sine. Ce e dar de făcut?

„Cel ce s'au abătut, să-și recunoască erorea, să revie la ortodoxie, și unia este făcută atunci. Tocmei nu încap în cestiuni de dogme stabilite unanim,“ (adecă în inocele ecumenice Red. Un.). — Subscriem cu ăcere; tocmai acesta le-o spune și Biserica Romei „ortodoxilor orientali“.

„Biserica Romei nu prea caută să vadă, dacă este sau nu pe bazele democratice puse de Isus Christos.“ — Fôrte adevărat; pentru că biserică Romei știe prea bine, că Domnul Christos n'a aședat biserică Sa pre „baze democratice“. Pre bazele acestea au voit să așede biserică numai „ortodoxii orientali“. Și cum au reșit? Așa că episcopii lor sunt numiți de auctoritățile civile, în multe casuri și *păgâne*, cărora nu le-a dat Domnul Christos nici o auctoritate preste biserică Sa. Democrația acesta nu-i trebuie bisericei Romei.

„Scopul său (al „bisericei Romei“ Red. Un.) este *cesarianismul*, în ori ce parte ar pune peciorul.“ — Oho! De unde ai mai scos-o și asta, iubiți confrăți dela „Voința“? Da nu știți, că chiar și în anul acesta Pontificele Romei printr-o epistolă a Secretarului său de stat, adresat episcopatului din Franța, a declarat, că biserică este *indiferentă față cu ori ce formă de guvern*?

„Ei bine, s'au dus acele vremuri de orbie!“ — Adevărat; pentru biserică Romei și pentru totă lumea cultă acele vremuri de orbie au trecut de mult, pentru că n'au existat nici când. Durere însă, că pentru frății dela „Voința“ și pentru „biserica ortodoxă orientală“ n'au mai putut încă trece acele vremuri de orbie. Cu jele o constatăm.

„Pote să mai albă (biserica Romei) asemenea trecere pre la poporele *Zulușilor* și de prin centrul Africii.“ — De sigur; biserică Romei are și va ave trecere și între acele popore sălbatică; și chiar în acesta se recunoște universalitatea, apostolicitatea și misiunea ei dumnezească. Dară „biserica ortodoxă orientală“ n'are ce căuta între *Zuluși*, pentru că aceia o mănă, abia vor auzi, că nici în Europa nu-i merge ceva deosebit de bine.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Póte fi réulú moralú vre-odată frumosú și sublimú?

(Fine.)

Arta de a produce frumosulú delectătorú este independentă în modú absolutú. Precum bunú în înțelesú moralú este numai acela, care face binele pentru binele însu-și fără de a mai urmări și unú altú scopú, așa și artistú adevăratú este numai acela, care produce frumosulú, pentrucă e frumosú, fără de a mai urmări și alte ținte. De unde artistulú n'are să se împedece de nici o lege morală în producerea frumosulú. Morala să o învețe moralistulú, dară nu artistulú. Ast-felú auđimú resonându pre esteticú modernú de unú gustú prea rafinatú, care s'a încuibatú deja și în literatura noastră încă fórte mică și tinéră.

Mai înainte de ce amú vedé, câtú de fără temeú este tótá filosofarea acésta, să auđimú, cum vorbescú, și să vedemú, cum cugetá despre ea câtiva din cei mai mari cugetători din trecutú.

Bêtránulú Plato în opulú sêu despre legú descrie următorulú dialogú între unú cetățanú din Atena și între doi amici ai lui, dintre carú unulú din Creta și altulú Lacedemonénu: „Dacă în unú statú,“ ăice Atenénulú, „suntú legú bune, óre fi-va arta acolo deplinú liberá? Óre va fi acolo artistulú iertatú a învățá pre prunciú și tinerimea concetățenilorú ori ce-í place lui fără a se ultá la aceea, că óre íi cresce spre virtute sau spre desfrénú?“ „Așa ceva ar fi în contra minții sănétose!“ răspunserú améndoí amici ai Atenénulú.

Totú bêtránulú Plato în opulú sêu despre republică descrie următorulú dialogú alú lui Socrate cu cinci amici ai lui. „Óre nu e începutulú în ori ce lucru de cea mai mare însemnătate, și mai cu sémă cândú e vorba despre crescerea tinerimú?“ ăice Socrate cátrá amicú sêi. „Sufletulú tinerimú este susceptibilú de ori ce impresiunú și íea ușorú forma, ce voescú să í-o dal. Vomú concede noi așa dară, ca tinerimea să cunóscă ori ce produse poetice de ori ce cuprinsú și de ori ce autorú, și așa să sórbá în sine păreri și principú, cari în cele mai multe casurú suntú în contrastú cu ideile, după cari vorú avé să-și îndrepte lucrările și cugetele, cândú vorú fi maturú?“ „Nici de cum!“ răspunserú cei cinci amici, „asta nu o vomú concede nici cândú!“ „Trebue așa dară,“ ăice Socrate, „să veghiámú asupra poetilorú, și dacă producú ceva bunú, aceea să o primimú, ce este réu însă, să lăpédámú!“ Érá mai la vale repetesce Socrate acela-și lucru. „Pentru aceea,“ ăice elú, „să purtámú cea mai mare grige, ca poesile, ce le cetesce tinerimea, să coréspundá deplinú tuturorú cerințelorú moralității.“

Ast-felú a cugetatú despre libertatea desfrénatá a poetilorú unulú din cei mai mari cugetători ai anticității, față cu care pseudoesteticiú modernú originalú de prin Germania sau plagiatorú de pre la noi suntú numai nisce pitici.

Dară să auđimú încă pre unú bêtránú, pre elegantulú Horațiu, a cărú idei și principú despre natura și che-

marea poesiei sute de ani au domnitú în lume.

„Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci
„Lectorem delectando, pariterque monendo
„Hic meret aera liber Sosis; hic et mare transit

„Et longum noto scriptori prorogat aevum.“¹⁾

Unú sufletú așa instruitú, deșteptú și limpede cugetătorú ca Horațiu vede culmea poesiei nu în emanciparea ei de legile moralei, ci chiar în supunerea ei la aceste legi.

Să ascultámú încă pre unú bêtránú, și apoi vomú trece la cei mai noi.

În comedia lui Aristophane „Broșcele“ Eschilú face lui Euripide imputări aspre, fiindcă acesta cu dramele lui ar fi coruptú moravurile cetățenilorú, și íi ăice: „Răspunde-mí, pentru ce este poetulú onoratú?“ La aceste însu-și Euripide íi răspunde: „Pentrucă poetulú face pre ómeni mai bunú!“ Atunci Eschilú íi face lui Euripide imputări aspre, pentrucă a compusú drame din nisce legende așa de scandalóse ca cea despre *Phaedra* și *Sthenobea*, și apoi íi ăice: „Poetulú trebue să încunjure réulú și să nu-lú espuná privirilorú, căci ce e învățătorulú pentru copii, aceea e poetulú pentru publicú!“ Ce ar ăice óre Eschilú și Aristophane, cândú ar' vedé, cum se adapá la noi tinerimea din „Calinulú“ lui Eminescu, a cărú cuprinsú este câtú se póte de scandalosú și necuratú, descrierile câtú se póte de pornografice și iritátore pentru biéta tinerime? De probá pentru publiculú, care nu scie, ce cetesce tinerimea noastră inocentá din Eminescu, aducemú aici numai câteva idei din poema acésta afurisitá a lui. Chiar la începutú spune Eminescu tinerimú, cum Calinú în driculú nopții se sue pre unú delú la unú castelú, rupe gratiile dela ferésta unei chilú din acelu castelú și ínrá în láuntru. În láuntru la lumina lunéi vede o fatá durmindú după unú párete de „țeséturá de páingínú“. Atáta nu-í destulú poetulú nostru, ci mai spune, cum fetei íi e desprinsá haína, câtú „i-s'aratá trupulú, albú în goliciunea-í, curăția ei de fatá“, și cum fetei „de a vârstei ei cáldurá fragilú sinulú i-se cocú“. Nici atáta nu-í este destulú, ci mai spune tinerimú, cum Calinú rumpe pánza, și apoi vede „a frumsețú harurú góle“. Simțulú de pudóre nu ne lasá a mai continuá și a mai spune și scenele urmátore. Étá părinți Románi din tóte țerile, ce se recomándá copiilorú vostri spre cetire ca productú de geniú, care scrie după estetica emancipatá de legile moralei! Étá pentru cine s'au adunatú prin școlú banú dela copilú nevinovatú, ca să-í ridice monumentú! Ne cuprindú fiori, cândú cugetámú la aceea, că chiar și fecióre románe cetescú poesile acestea. Unde mai e așa ceva în tótá Europa? Numai pentrucă multú,

¹⁾ Acela a cáștigatú tóte voturile, care iese ast-felú folositorulú cu plăcutulú, câtú pre cetitorú íi delectézá și îndreptá. Unú atare opú cáștigá Sosilorú * bani, trece mările, și autorulú íi pástrézá nume înaintea posterității în lungú șirú de seculú. Hor. Ad Pison. 343 cm.

* Sosii: librari în Roma.

carú n'au cetitú pre Eminescu, nu-și potú închipuí, să fie așa pornograficú și scandalosú, cum amú ăisú noi de repetite ori, amú învinsú pre unú momintú simțulú de pudóre, și amú reproduș scena acésta scandalosá. Intențiunea buná însă de a informá publiculú ne va scusá.

Dar să vedemú, cum cugetá despre arta liberá de legile moralei și câtiva din cei mai noi. Începemú cu Lessing, care numai creștinú n'a fostú. Despre poesie se esprimá Lessing ast-felú: „Care poesie nu este detóre a nutrí și a întári simțulú de umanitate, și a produce iubirea virtúții și urirea vițului? Tóte speciile de poesii au să ne facá mai bunú, și este durerosú, că trebue să mai probámú așa ceva, dară mai durerosú, că suntú poetú, cari se îndoescú despre acésta.“¹⁾ Érá Schiller, deși nu odatá a cáđutú și elú în părerea contrará, totuși susține, că artistulú trebue să lucre tot-deuna în armonie cu simțulú moralú.²⁾ Ma chiar și socialistulú francesú Proudhon ăice, că arta liberá de legile moralei este o mărime fără valóre, n'are nici unú dreptú la esistență, este o nimica.

Ce ăice însă mintea sănétosá neincalcitá și încă neadusá în confusiune prin filosofia abstrusá germáná, ce ăice mintea acésta despre arta liberá de „cátușele“ moralității? Óre nu condamnă ea pre ori ce artistú, cândú cu produsele lui calcá legile moralei și escitá și nutresce în omú aplicările și poftele celea rele? Dacă unú lucru óre-care este réu din punctú de vedere moralú în viéta comuná a ómenilorú, -atunci pentru ce să încete a fi réu, dacă e depinsú de pictorú și cántatú de poetú? Adulteriulú este réu în viéta comuná. Pentru ce să încete a fi réu, cândú ílú descrie poetulú? Sau dacă p. es. unú poetú nu este capabilú a produce ceva, ce e și frumosú și moralú, pentru ce să-í fie iertatú a produce ceva, ce e nemoralú? Dacă nu e capabilú a folosi societății, să aibá pentru aceea dreptulú de a-í stricá?

Esperința ne arată, că ómenilorú lacomi în mánzare, dacă timpú îndelungatú s'au nutritú totú cu bucate cari de cari mai alese și mai aromatice, în urmă li-se blasézá și tímpece stomaculú, câtú capétá poftá totú de mánzári dure și primitive.

Cam analogú stá lucrulú și cu gustulú esteticú. La popórele, cari dispunú de o literaturá beletristicá veche, mare și esteticá, nu e mirare, că obvinú casurú singuratece, de unú sau alții gustându prea multú literatura acésta, în urmă se blasézá pentru ea, — căci așa se íntimplá cu cei ce-și cárcă desfátarea cea mai mare și ultimá în lucrurile márginite, — și blasându-se începú a dorí o literaturá mai asprá, mai puținú moralá, și în urmă chiar nemoralá. De aci apoi teoria despre frumseța și sublimitatea réului moralú. Atari aparițiuni suntú la popórele cele mari unú resultatú deși tristú, însă totuși unú resultatú naturalú în procesulú

¹⁾ Hamburgische Dramaturgie.

²⁾ Ueber den Grund des Vergnügens an tragischen Gegenständen.

desvoltării lor. Dovada cea mai eclatantă e, că teoria acesta s'a născut la poporle aceste numai cam în secolul nostru. La totu casul atari aparițiuni sunt simptomele unui morbu, ce deja începe a cuprinde mințile și inimile, simptomele decădiței. De unde la tôte poporle aceste, de când și pre unde s'a încuibat teoria acesta, a și stagnat totu progresul artelor. Nicl Germania, nicl Frância, nicl Italia și nicl Anglia nu mai au astăzi artiști genii, ca mai de multu.

Și acum ce e cu noi? Cu noi, cari de abia acum punem petrele pentru fundamentul unei literaturi? Etă că și începem a arătă semne de decădiță, cându aplicăm pentru literatura noastră ca principiu aceea, ce nu e decât simptomele unui morbu. După legile firei unu Eminescu ar trebui să fie semnulu decădiței, și la noi e considerat de semn alu progresului. Încă nu avem o literatură poetică classică și castă, și am și început cu cea pornografică și omoritoare de ori ce simțu nobil. Unu singuru productiu încă nu avem, care să corăspundă tuturor legilor estetice, legilor acelora, cu privire la cari este unanimitate deplină între timpuri și filosofi. Și totuși am și început cu producte, cari cu nimica nu se pot lăuda, fără numai că au făcut usă de libertatea desfrănată predicată de nisce pseudo-estetici. Eminescu n'a fost capabil a implini nicl una din recerințele poesiei espuse așa frumos de bătrânul Horațiu. A fost însă capabil a se subduce dela tôte legile moralei în productele sale spre a arătă, că stă la culmea estetice decădute. Acolo am ajuns cu imitațiunea orbă a altor popor. Acele au început cu poesia virgină, și numai târziu au ajuns la cea prostitută. Noi începem cu cea prostitută, ca să nu mai ajungem nicl odată la cea virgină. La acele poesia virgină din trecut este așa vastă, câtu nu este nicl cându în pericolu, că va fi nădușită și cutropită de cea prostitută. Dovadă este Germania. Acolo locuitorii din Düsseldorf n'au suferit, să i-se ridice lui Heine monumentu, cu tôte că Heine nicl pre departe nu este așa pornografu ca Eminescu. Ce va fi cu noi însă, dacă la noi dela începutu triumfă poesia cea prostitută? Prin ce ne vom regeneră? Cu ce ne vom însufleți tinerimea? Cu ce ne vom cultivă gustulu pentru bun și frumos? Cu ce vom promovă virtutea în nemulu nostru? Cu Eminescu? Bine! ce ne mai rămâne însă atunci? Ne mai rămâne — sfârșitul!

Ostenela de o di.

— Din amintirile unui preotă bătrân. —

(Continuare.)

Afară timpulă eră neplăcutu, posomoritu, neguros și rece. Sorele s'a luptat înzădaru cu aburii pământului și prin negură apărea numai ca unu tăieriu galbenu fără strălucire. În cuputorulu din chilie pocniă foculu. Aci aerulu eră curat și stămpărat. Pre masă aburiă cafa ferbinte, zimbiă pânea prăjită, șonca rumenă și friptura rece. Aceste din urmă am lăsat să le pună pre masă

pentru óspele me, care eră dăruitu cu unu apetitu grozavu de bun.

Fața dlui Bogatulu s'a înseninat la vederea atatoru bunătăți pământesci, și elu s'a aședat cu voe bună la masa așternută. Elu cugetă de siguru, că s'a apropiat deja de sfârșitul torturilor sale, că a trecut prin proba cea mai grea, și acum îi va fi ușor a câștiga rēmasulu. Cugetulu acesta și vederea mesei așternute i-a readus umorulu de mai înainte. Cu lăcomie a beută cafa caldă, apoi a îmbucat cu mare desfătare din șoncă esplicându-mi principiile sale dietetice.

„Așa e, că am trecut bine preste probă? Nu negu, am și murmurat puțin, dară acesta s'a întâmpiat, pentru că tôte a trebuit să le facu pre inimă golă. La așa ceva nu m'am dat. Înzădaru, dedarea are putere nespuse de mare. Și celu mai greu lucru pot să-l implinesc, dară numai după dejun. La mine acesta-i lucrulu celu dintăit, după ce m'am sculat, eră apoi urmază pipa. Și numai după ce am trecut preste acestea, sunt omu deplin. Dejunulu l'am mâncat, m'am săturat, dară încă nu sunt omu deplin, mai vine unu pocalu de apă prospătă, apoi pipa, și numai după aceea sunt omu în adevăratulu înțelesu.“

„Îmi pare rău, domnulu me,“ țisei scolându-mă dela masă, „însă nicl acum nu poți fi încă omu deplin. Lasă pipa, că avem de lucru.“

„Ce?“ strigă dl Bogatulu înmărmurit, și pipa umplută îi tremură în mână.

„Audi clopoțelulu?“ — țisei eu luându-mi palaria și bastonulu.

„Audi, cum să nu aud?“ răspuse cu jele. „Din revărsatul dorilor nu aud alta decât totu numai clopote.“

„Acesta nu-i clopotu, ci clopoțel.“

„Ce-mi pasă mie?“ strigă cu ciudă.

„Spēndură-i-ar pre toți clopotarii!“

„Ei, ei, ce vorbesc?“

„Da ce-mi totu clopotesc în urechi? Eră te chemă la vre-unu serviciu? Câte liturgii faci într'o di?“

„Asta nu-i clopotulu dela biserică, ci clopoțelulu dela școlă.“

„Ce trebă am eu cu școlă? De multu am eșitu eu din școlă!“

„Dară am eu trebă cu școlă. Clopoțelulu e semnulu, că am să mergu la catechisare.“

„Cum să nu!“ țise infuriat dl Bogatulu prințendu-și pipa între dinți. „Acea e detorința învățatorulu. Pre mine nu mă vei face nebun. Aprindă pipa.“

Și intru adevăr și cercă pre masă după aprințore. Însă eu prințendu-i mâna i-am țisu cu liniște:

„La noi e datină, ca preotulu să catechiseze. Dacă nu creți, întrăbă pre învățatorulu.“

„Însă dacă nu-mi aprindă pipa, nu-su omu întregu,“ — s'a jeluit cu amar dl Bogatulu. „Aștepte pruncii aceia, până ce voi trage o pipă de tutunu.“

„Acesta au o voră face, ci dacă nu sunt acolo într'unu pătrar de oră, se vor imprăști.“

„Dară și eu am să ascultu catechismulu dela început până în sfârșitu?“

„Ferescă Dumnețu! Nu ai să o faci acesta. Recunoște, că ai perditu rēmasulu, apoi poți fumă, câtu îți place.“

„Nu recunosc,“ strigă infuriat dl Bogatulu aruncându-și pipa nevinovată pre masă. „Să mergem la catechisare!“

Pre drumu m'a întrebatu măniosu, în ce calitate să între la prelegere?

„Nu va fi bătoru la ochi, dacă vei cercetă școlă ca proprietaru localu, căruia îi zace la inimă crescerea religio-morală a poporulu.“

Dl Bogatulu a țisu ceva printre dinți despre interesarea sa, ce eu nu am înțelesu. Și nicl nu l'am întrebatu, ce a țisu. Eu mergeam către școlă liniștitu, dl Bogatulu însă își manifestă indispoziția sa cu totu felulu de mișcar. O atare mișcare mai că nu l'a dus în primejdie. Învățatorulu avea adecă unu căne negru și mare mai câtu unu vițel, de care susținea, că-i soiu de Neu-Foundland. Cănele acesta eră altcum unu animal blându, nu făcea nimenu nimica, ba se și jucă cu pruncii, er pre mine tot-deuna, cându mergeam la școlă, mă salută clătinându din codă. Dacă-lu lovia cineva, elu se infuria, ceea ce a esperiat-o și dl Bogatulu. Cându am ajuns adecă la școlă, și cănele după datina sa ne-a întâmpinat clătinându din codă, dl Bogatulu nesciindu, asupra cui să-și rēsbune, lovi cu băta pre căne preste grumazi.

Într'unu momintu cănele sare pre dl Bogatulu, își aședă peciorele dinainte pre umerii lui și-i arată dinții. Și doră l'ar fi și mușcatu, de n'ar fi eșitu învățatorulu.

Dl Bogatulu și inverțise și îngălbinișe de spaimă, și câteva minute a trebuit să așteptam, până ce și-a venit în ori, ca să potă vorbi. Incidentulu acesta i-a măritu numai indispoziția, din care nu și-a eșitu, cu tôte că învățatorulu l'a salutatu cu cea mai mare umilință, și pruncii, cându a intrat în școlă, i-au strigat „Să trăescă!“

Învățatorulu pune unu scaun cu brațe lângă masă și pre acela poftesce pre dl Bogatulu să ocupe locu. Dl Bogatulu se aședă pre scaunul la părere cu multă demnitate și serioșitate, dar în realitate — precum sunt convinsu — suspinându după pipa, de care a fost lipsitu. Nu cutezu să întărescu, că ar fi avut ceva folos mare din instrucțiunea religiunii, carea a ascultat-o în decursu de o oră; ba din contră credu, că ar fi căpătat secundă, dacă l'ași fi examinat la sfârșitul prelegerii.

Eră aprupe la amădi, cându am gătat catechisarea cu pruncii. După ce s'a recitat „Cuvine-se cu adevăratu“, la care și dl Bogatulu a trebuit să lea parte, ca să nu-și pără reputațiunea înaintea pruncilor, și după ce aceia i-au mai strigat odată „Să trăescă!“ învățatorulu i-a mulțamitu cu mare complasantă pentru interesarea de învățamintu, și l'a rugat, să poftesca câte odată și la prelegerea lui, — la care rugare dl Bogatulu a strimbat din nasu, — dar a oferit în spaima sa școlă doi stințini de lemne de focu. În urmă am pornit către casă. Învățatorulu, care eră corespondentulu unui țiaru didacticu,

precum am auzit mai târziu, a scris o epistolă lungă despre visitațiunea acésta, făcându o mulțime de elogii dlui Bogatului ca și unui amic entusiasmă al invățământului, și deherându-l de model al proprietarilor. Ce să faci? Așa se face istoria!

Dlu Bogatul fără de a avé preșimțulu măririi, ce-lu așteptă, pașiă nu prea dispusă în urma mea. Numai atâta a observat cu ironie amară, că acum speră, să pôtă fumă.

„La totu casul, dacă nu va mai întrevéni ceva.“

„Ce să mai pôtă întrevéni?“ întrebă elu necăjit.

„În oficiulu nostru tot-deuna trebe să fim gata spre serviciu. Nu e cu neputință, să mi-se aducă éră unu prunc, ca să-lu botez.“

„Îi voi suci grumazi!“ strigă înfuriat dlu Bogatul uitându-și de sine.

Însă spre norocire nu érá noș-născutu, care să-lu fi dus în ispită pre dlu Bogatul, ca să-și implinescă amenințarea tirană. Ba întrându în curte cu multă bucurie a observat pre unu prunc, care chiar atunci a sosit de la postă cu jurnale prospete.

„Asta-mi place!“ dices dlu Bogatul cu față zimbitore. „Acum potu fumă în tignă cetind jurnalele. Cându vomu prândi?“

„Nu preste mult.“

„E bine. Până atunci voi găta cu fumatulu și apoi voi avé apétit, de unu lupu nu mé va întrece.“

Servitorea deja așternea masa. Deci am dicit dlu Bogatul, să mergem în căncelărie, unde va puté fumă și ceti liniștit. Mi-a cădutu și mie bine pauzarea, și am ședutu lângă masa de scris, până ce dlu Bogatul s'a întins de-a

lungulu pre canapea aprindendu-și pipa și deschidendu celu mai mare jurnal.

„Noutăți forte interesante!“ dices elu alergându-și privirea preste jurnal.

„În Franția éră e smintită lumea!“ În minutulu acesta bate cineva la ușe. Dlu Bogatul privesce cu spaimă la mine, și mai că nu i-a cădutu pipa din gură.

„Ce va să fie?“ întrebă cu voce lină. „Să le spună, că nu suntem acasă.“

„Asta nu o pôte face preotulu cu credincoșii sêi. Întră!“

Ușă s'a deschisă încet, și în chilie a intrat unu omu bătrân, gârbovit de spate, și în urma lui o muieré încă și mai bătrână.

(Va urmă.)

Posta Redacțiunii: „Gazeta“ în Brașov. La modestele noastre observațiuni din »Posta Redacțiunii« a numărului trecut aș binevoitu a răspunde cu unu articol de fond, citându cu predilecțiune cuvintele »in afacerile altora«. Bunăvoința acésta a »mamei« Gazeta față cu tinêrulu nostru organu ne deobligă mult. Chiar de aceea ne pare rău, că nici de astă-dată nu putem fi de acord cu Dvoștră. — Noi am dicit, că: »Tot-deauna ne bucurăm, cându publiculu românesc este informat despre adevărata stare a școlilor noastre«, și numai atâta am cerutu, »ca aceia, carî facu raporturi în diare . . . să-și câștice mai întâi date sigure, și numai după aceea să îa pênă în mână« (v. »Unirea«, nr. 48, Desmintire). Fiindu-că însă corespondentulu Dvoștră din munții apusenî v'a trimis unu raportu neexact, noi am fostu necesități a-lu desminti, și ne-am exprimat dorința, ca și »Gazeta«, în care a apărut raportulu neexact, să îa act despre desmintirea publicată în foaia noastră. — Dvoștră aș și luat act despre desmintirea amintită, dară în loc de a Vê îndestuli cu atâta și în loc de a provocă pre corespondenții Dvoștre, să trimită numai raporturi exacte, Vê apucați și țineți o prelegere tuturor Ordinariatelor, pentru că pașii, ce-l facu întru apărarea biserice și școlii, îi facu »pre ascuns« și în »liniște« fără a-i publica prin fol și fără de a cere sfatul și aprobarea »Gazetei«. — La aceste declarațiuni am observat noi în »Posta Redacțiunii« din numărulu trecut, că

»nu sunt la loc«, și despre acésta pretenție am dicit noi, că este unu amestec »in afacerile altora«. — Și acum veniți într'unu articol de fond și ne spuneți, — schimbându cu totul statulu cestiunii, identificându-Ve de totu cu poporul român, proclamându-Ve de controlorul și procurorul și de uniculu tribunalu supremu pentru totă națiunea română, — că afirmarea noastră este »naivă«, »ridicolă«, și că noi suntem orbiți »de patima unei domniri arbitrare și absolutiste«. — Noi, carî ne îndătinăm a respectă »bătrânețele«, suntem gata a primi și recunoșce în dreptățirea epitetelor, cu carî ne onorați, numai să binevoiti a ne dovedi mai întâi:

1. Că »Gazeta Transilvaniei« este națiunea română; sau

2. că națiunea română a denumit pre »Gazeta« de controlorul, procurorul și judecătorulu suprem al tuturor Românilor și al tuturor autorităților bisericesti și școlare române.

Ne place a crede, că dora totuși nu Vê încercă a dovedi aceste lucruri, pentru că tare ne temem, că în acelu casu nu noi — pentru-că noi suntem cu respect față cu sublima autoritate ce o aveți — dară poporul român va aplica Dvoștre epitele, cu carî ne-ați distins.

La totu casul însă, până cându ne veți dovedi lucrurile de mai sus, trebe să repetim: Sutor ne ultra crepidam.

Editoru și redactoru răspundătoru:

Dr. Vasiliu Hossu.

DEPOSITU DE FAINA

dela mōra de vaporu din Brașov a lui

Wilhelm Paul

la

Iosif Salmen în Blași.

Se află tōte soiurile de faină în depositu mare și cu prețuri originale de fabrică.

(22) 1—2

JOSIFU GAVORA (1) 29—30

distinsu cu medalia espositională cea mare pentru lucru escelent și gustu bun la esposițiunea regnicolară din Budapesta în a. 1885.

Budapesta, IV, strada Vașului Nr. 17

Recomandă cu prețuri de cele mai convenabile și în executare câtă se pôte mai frumoșă obiecte de lipsă

pentru ajustarea bisericelor, și anume:

Felone preoțesti și stichare diaconesti

Flamure pentru biserici și reuniuni.

Flamure pentru reuniuni de pompieri, de școlari, reuniuni bisericești, reuniuni industriale, de cântări și de pompe funebre.

Candelabre, racle

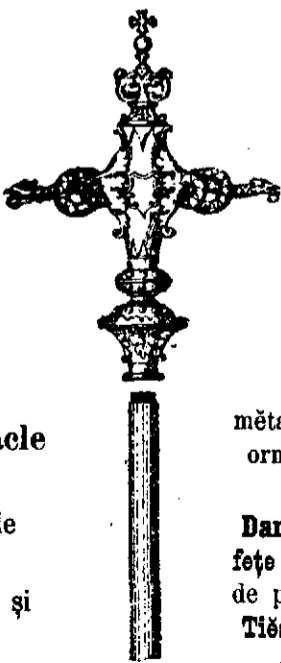
și potire,

luminarie de

parete

și de altariu, și

candele.

Primescu și efep-tuiescu ieftin reparaarea vestimentelor bisericești, întragintarea și întrauirea de potire, racle, candele și luminarie de altariu.

Mare asortimentu de brodari de aur, de argint și de mētasă, precum și de ornaturi bisericești brodate

Dantele bisericești, fețe de altariu, cruci de parète și de școlă.

Tișeturi bisericești, damasturi etc.

Acurățarea mea o pot dovedi cu sute de epistole recunoscătoare. Tarifari de prețuri și preliminar de spese trimită la cerere franco.

Fundată în an.
1858.

FRANCISCU WALSER

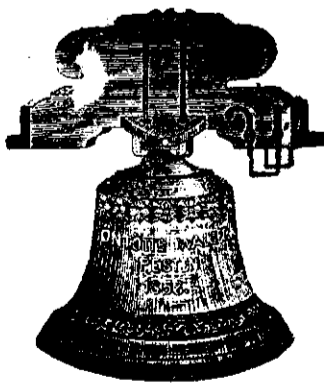
Liferant de curte
al Alteței Sale
imp. și reg. Archi-
ducele Josif

proprietariulu primei fabrici ungare de mașine și requisite de pompieri, turnătorii de clopote și metalu

Budapesta, VII, strada Rottenbiller, Nr. 66

recomandă atențiunei preonoratilor domni preoti

TURNATORIA SA DE CLOPOTE

în care se fabrică atātu grupuri câtu și clopote singurate:

cu scaune de fier patentate și cu chivere (cōrne) scutite de frecare. Fabrica a liferat de la întemeierea sa 1800 clopote mari de metalu, într'altele și celu dela metropolia din Bucuresci în greutate de 8000 kilograme.

Se află umblătoare scutite de mirosu, aranjamente pentru băi, conducte pentru apă și pompe pentru fântani.

(2) 50—52

Preliminare de spese și Prețu-couranturi se trimită la cerere gratuită și franco.

Distinsu în anul 1856 la esposițiunea regnicolară din Budapesta pentru lucru escelent, progresu și capacitate de concurință cu diploma cea mare de onore.